

ความรู้เกี่ยวกับโรคไวรัสตับอักเสบ บี และการยอมรับบริการในสตรีตั้งครรภ์

ยง ภู่วรรณ* สุวิมล สรรพวัฒน์*
วิโรจน์ พงษ์พันธ์เลิศ* เยื่อน ตันนรินทร์**
ประเสริฐศรี เช้นตระกูล** สำหรับ จิตตินันท์*

Poovorawan Y, Sanpavat S, Pongpunlert W, Tannirandorn Y, Sentrakul P, Chitinand S. Knowledge and acceptance of viral hepatitis B in pregnant women. Chula Med J 1987 Mar; 31 (3) : 201-205

Hepatitis from hepatitis B virus is a major public health problem. Education regarding its effect and prevention is a step toward controlling the spread of the disease. A study was performed by interviewing 314 pregnant women who attended the initial prenatal care at Chulalongkorn Hospital from November 1st - December 30th, 1986 about their knowledge and acceptance of the disease. Knowledge about viral hepatitis and its hazard was possessed by only 11.8% of the subjects, and significantly more by those more than 25 years of age or who have obtained higher education. ($X^2 = 8.92$, $p < 0.005$; $X^2 = 46.1$, $p < 0.001$) respectively. Eighty two percent of the subjects were not aware of the existence of hepatitis B vaccine. The number who knew of the vaccine with secondary school or higher diploma (32.9%), was significantly more than those without (16.6%). There was no correlation between knowledge and occupation or gravida or income. However, when informed about the possibility of vertical transmission of viral hepatitis B, they were willing to submit themselves to the screening test and their off-springs to vaccination (98.4%). Therefore, health education about the transmission and hazard of viral hepatitis B helped to increase the acceptance of hepatitis B vaccination.

* ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นที่ยอมรับกันในการแพทย์ว่าโรคไวรัสตับอักเสบบี เป็นปัญหาที่สำคัญทางสาธารณสุข ทั้งนี้เพราะการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี เป็นได้ทั้งชนิดไม่มีอาการ และมีอาการ ซึ่งอาจจะเป็นชนิดที่โรคตับอักเสบบวมเฉียบพลัน อารุนแรงจนถึงตับวาย หรือเป็นโรคตับอักเสบริื้อรัง ตับแข็งตลอดจนมะเร็งตับ ประมาณกันว่ามีผู้เป็นพาหะของโรคนี้อยู่ทั่วโลกประมาณ 200 ล้านคน สำหรับในประเทศไทยคาดว่าจะมีผู้เป็นพาหะของโรคถึง 5 ล้าน⁽¹⁾ การติดต่อของโรคนอกจากทาง parenteral แล้ว การติดต่อจากมารดาสู่ทารก โดยเฉพาะในรายที่มารดาเป็นพาหะนำโรคจะเป็นผู้แพร่โรคที่สำคัญทางหนึ่ง

วัคซีนที่ใช้ในการป้องกันโรคไวรัสตับอักเสบบี เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย ในปัจจุบันวัคซีนที่ใช้มีราคาค่อนข้างแพง ในการดำเนินการป้องกันโรคติดเชื้อโดยทั่วไป การให้สุขศึกษาให้ทราบว่าเป็นโรคอันตราย การปฏิบัติตัว และการป้องกันโรคจะเป็นการลดการแพร่กระจายโรคอย่างได้ผลวิธีหนึ่ง

ถึงแม้จะมีบทความรายงานเกี่ยวกับการให้สุขศึกษาแก่ประชาชนทางสื่อมวลชนในโรคต่าง ๆ แล้วก็ตาม แต่การป้องกันโรคด้วยวัคซีนที่ต้องให้ซ้ำหลาย ๆ ครั้งนั้น จะได้ผลก็ต่อเมื่อได้รับวัคซีนนั้นครบตามจำนวนครั้งที่กำหนด เช่น การป้องกันโรคโปลิโอ คอติบ ไอกรณ บาดทะยัก จากการสำรวจข้อมูลการให้ภูมิคุ้มกันดังกล่าวในเด็กเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พบว่าในขวบปีแรกเด็กได้รับภูมิคุ้มกันสมวัย สำหรับโรคติดเชื้อที่สามารถป้องกันได้เพียงร้อยละ 50.7⁽²⁾ สาเหตุที่ทำให้ไม่ครบนั้นอาจจะเนื่องมาจากขาดความตระหนักหรือไม่ทราบในอันตรายของโรคดังกล่าว หรือมีปัญหาทางเศรษฐกิจจนไม่สามารถเดินทางไปรับวัคซีนตามสถานพยาบาลได้ การป้องกันโรคไวรัสตับอักเสบบี ก็ต้องให้วัคซีนหลายครั้งเช่นกัน การให้ป้องกันได้ผลจึงจำเป็นต้องให้ผู้ปกครองตระหนักในอันตรายที่จะเกิดขึ้น ให้กับกลุ่มประชากรที่ควรจะได้รับวัคซีนคือทารกแรกเกิด รายงานนี้เป็นการศึกษาเบื้องต้น เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ และการยอมรับในเรื่องไวรัสตับอักเสบบี และวัคซีนป้องกันโรค อันจะเป็นแนวทางในการวางแผนในการป้องกันโรคไวรัสตับอักเสบบี ในทารกแรกเกิดต่อไป

วิธีดำเนินการ

1. สตรีตั้งครรภ์

ศึกษาศรีตั้งครรภ์ ที่มารับการตรวจครรภ์เป็นครั้งแรก ณ ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ถึง 30 ธันวาคม 2529 โดยสัมภาษณ์แบบเรียงไปในผู้ที่ทำบัตรใหม่วันละประมาณ 10 คน จำนวนทั้งสิ้น 314 คน ในผู้ตั้งครรภ์แรก 166 คน และผู้ตั้งครรภ์ท้อง 2 ขึ้นไป 138 คน แบ่งกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ตามอายุช่วงละ 5 ปี

2. แบบสอบถาม

แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนแรกถามเรื่องทั่วไปได้แก่ ชื่อ นามสกุล เลขที่ของบัตร โรงพยาบาล (hospital number) วันที่ อายุ ลำดับของการตั้งครรภ์ การศึกษา อาชีพ และรายได้ของครอบครัว แบบสอบถามตอนที่ 2 ถามถึงประสบการณ์ของการป่วยด้วยโรคตับในอดีตที่ผ่านมา 1 ข้อ ความรู้เกี่ยวกับโรคไวรัสตับอักเสบบี และอาการแทรกซ้อน ตลอดจนการกระจายโรคจากมารดาสู่ทารก จำนวน 5 ข้อ และความรู้เกี่ยวกับวัคซีน และการยอมรับบริการ จำนวน 3 ข้อ แล้วประเมินผลในหัวข้อความรู้เกี่ยวกับโรคไวรัสตับอักเสบบี โดยดูผลว่ามีความรู้อย่างน้อย 3 ใน 5 ข้อ

ตัวอย่างแบบสอบถาม

เกี่ยวกับความรู้ได้แก่

1. โรคตับอักเสบบีเกิดจากเชื้อไวรัสได้
2. ไวรัสตับอักเสบบี ทำให้เกิดตับอักเสบริื้อรัง ตับแข็ง
3. ไวรัสตับอักเสบบี ทำให้เป็นมะเร็งได้
4. ผู้ที่มีเชื้อไวรัสตับอักเสบบี อาจไม่มีอาการได้
5. บุตรในครรภ์ติดโรคตับอักเสบบีจากแม่ได้

เกี่ยวกับวัคซีนและการยอมรับบริการ

1. ปัจจุบันมีวัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบี
2. ถ้ามีบริการตรวจเลือดเกี่ยวกับโรคนี้ท่านจะ...(ยินดีหรือไม่ยินดีรับบริการ)
3. ถ้ามีบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้ให้บุตรของท่านตั้งแต่แรกเกิด และฉีดทั้งหมด 4 ครั้งใน 1 ปี ท่าน (ยินดีหรือไม่ยินดี) พานบุตรมารับวัคซีนได้ตามนัด

คำถามทุกข้อจะให้ตอบเป็นแบบ ทราบ ไม่ทราบ อย่างใดอย่างหนึ่ง

3. ผู้สัมภาษณ์

ใช้ผู้สัมภาษณ์ซึ่งผ่านการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี และใช้คนเดียวตลอด